

Економіка та управління національним господарством

<https://doi.org/10.36818/1562-0905-2025-3-11>

УДК: 338.45(477)

JEL E23

С. О. Іщук

Тенденції розвитку промислового сектору економіки України: регіональний вимір

Оцінюються тенденції структурно-просторових змін у промисловому секторі економіки регіонів України в умовах повномасштабної війни. Проаналізовано динаміку розвитку вітчизняної промисловості упродовж 2022-2024 рр. і у I кварталі 2025 р. Акцентовано на виробництвах, які пов'язані із забезпеченням функціонування ОПК і входять у першу десятку за темпами зростання обсягу реалізованої продукції. Встановлено вектори трансформації структури переробної промисловості. Порівнюється зміна рівня експортної орієнтованості переробних виробництв та інноваційної активності промислових підприємств. Діагностовано напрями просторової трансформації промисловості. Верифіковано співвідношення між динамікою реалізованої продукції і динамікою зайнятості в переробній промисловості регіонів України. Визначено рівень продуктивності праці (як співвідношення між обсягом виробленої продукції і кількістю найманих працівників в еквіваленті повної зайнятості в суб'єктів господарювання) у розрізі переробних виробництв і регіонів. Виявлено тенденцію до поступового вирівнювання концентрації промислового потенціалу в напрямі переміщення в центральні та західні області, що певною мірою спричинено релокацією підприємств із прифронтових регіонів, але переважно є наслідком зміщення полюсів ділової активності загалом у безпечніші регіони. Ключові слова: промисловість, обсяг реалізованої продукції, переробні виробництва, регіони, динаміка, структура, зайнятість, продуктивність праці.

Формулювання проблеми. Промисловість незмінно відіграє провідну роль у забезпеченні інноваційного та соціально-економічного розвитку країни. Від того, наскільки ефективно функціонує цей сектор економіки та які закладено пріоритети його розвитку, залежить не тільки фінансове становище окремих суб'єктів господарювання, але й технологічна та національна безпека держави. Доводиться констатувати, що через низку причин (включно з наявністю олігархії, впливом несприятливих геополітичних чинників, незадовільним урахуванням ризиків економічної глобалізації) у структурі української промисловості задовго до повномасштабної російської військової агресії переважали здебільшого сировинні, низькотехнологічні або орієнтовані на перероблення давальницької сировини виробництва. Домінування таких виробництв не могло забезпечити високої ефективності функціонування промислових підприємств. Як наслідок, нераціональна структура промисловості (з позиції рівня технологічності та соціально-економічної віддачі) зумовила критично високу залежність останньої та національної економіки загалом від імпорту продукції проміжного та кінцевого споживання і основних засобів переважної більшості, але передусім високо – та середньовисокотехнологічних, виробництв. Проблема залежності економіка імпорту промислової продукції посилювалася залежністю від кон'юнктури на світових ринках сировини, а відтак і коливань валютного курсу. Але навіть за таких несприятливих умов національна економіка зберігала свою індустріальну спеціалізацію: у 2021 р. у промисловості формувалося 20,39% ВВП України, тоді як у сільському господарстві – 10,89%, а в торгівлі – 13,65%.

Повномасштабна військова агресія росії завдала величезної шкоди промисловому потенціалу України, оскільки бойові дії охопили здебільшого ті регіони, де він був найбільш розвинутим. Це передусім Харківська, Запорізька, Дніпропетровська області, а також раніше не підконтрольні Україні частини Донецької і Луганської

© С. О. Іщук, 2025.

областей. Виробничі потужності багатьох промислових підприємств у цих та інших регіонах (навіть віддалених від лінії фронту) були повністю або частково зруйновані, а інших – суттєво пошкоджені. Утім, попри понесені значні втрати, в Україні активно відбувається відновлення індустріального потенціалу, формуються нові тенденції структурної і просторової трансформації промислового сектору економіки.

Аналіз останніх досліджень. Стратегічна важливість промисловості для забезпечення соціально-економічного розвитку актуалізує проведення наукових досліджень за цим напрямом. Зокрема, у статті [1] доведено винятково важливе значення промисловості для забезпечення стійкості економіки як у мирний, так і у воєнний період; визначено основні недоліки економічної політики України, що зумовили деіндустріалізацію і технологічне відставання, суть яких зводилася до лібералізації та дерегуляції господарських відносин за одночасного заперечення активної ролі держави в економічних перетвореннях. У дослідженні [2] викладено результати аналізу відповідності світовим і європейським трендам динамічного та структурного розвитку вітчизняного промислового виробництва; досліджено процеси реалізації в національній промисловості секторальної цілі SDG-9 як комплексу завдань у межах концепції сталого та інклюзивного розвитку виробництва. Концептуальний підхід до вибору системи випереджальних індикаторів розвитку національної промисловості висвітлено у статті [3]. У дослідженні [4] доведено доцільність розвитку експортоорієнтованого виробництва машин та обладнання на основі модернізації вітчизняної металургійної бази в період повоєнного відновлення економіки України. Розкриттю базового сценарію розвитку промисловості України до 2035 р., що враховує фактор цифровізації, присвячено роботу [5]. Напрями оптимізації структури промислового сектору економіки змодельовано в [6].

Метою статті є оцінювання тенденцій структурно-просторових змін у промисловому секторі економіки регіонів України в умовах повномасштабної війни.

Основні результати дослідження. Унаслідок повномасштабної російської збройної агресії українська промисловість зазнала величезних втрат. За результатами нового швидкого оцінювання завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA4), на 31.12.2024 р. в Україні було зруйновано або суттєво пошкоджено приблизно 500 промислових підприємств, з них 70% – державні [7]. Прямі втрати (або втрати активів) промисловості сягають 14,7 млрд дол. США. Водночас непрямі втрати (або втрати доходів підприємств) становили 142,3 млрд дол. США. Це найбільша сума непрямих витрат серед усіх секторів національної економіки. Сумарні потреби на відновлення та реконструкцію у промисловості сягають 43 млрд дол. США: 23 млрд дол. США – потреби на відновлення, 20 млрд дол. США – потреби на реконструкцію.

Попри понесені колосальні втрати, українська промисловість поступово відновлює довоєнні показники діяльності. Наприклад, у 2024 р. обсяг реалізованої продукції промисловості досяг 101,9% рівня 2021 р., зокрема переробної – 99,7%¹. За підсумками I кварталу 2025 р. збільшення обсягу реалізованої продукції у промисловості загалом становило 15,6%, а у переробній – 17,7% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Зростання продемонстрували всі переробні виробництва, окрім виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення (-24,4%).

Відновлення промислового сектору економіки України відбувається передусім завдяки збільшенню обсягів виробництва продукції оборонного призначення. Найвище зростання упродовж 2022-2024 рр. закономірно продемонстрували виробництва, які прямо чи опосередковано пов'язані з ОПК. Зокрема, обсяги реалізованої продукції виробництва зброї та боеприпасів збільшилися майже у

¹ Тут і далі за текстом наведено результати авторських розрахунків, проведених за даними Державної служби статистики України [8].

15 разів, а виробництва літальних апаратів – у понад 3,6 раза (табл. 1). Варто зауважити, що до великої війни, у 2021 р., обсяги реалізованої продукції останнього скоротились на 9,28%, а приріст виробництва зброї та боєприпасів становив лише 16,75%.

Таблиця 1

Перша десятка виробництв за темпами зростання, %

Виробництво	Код за КВЕД	2021 р./ 2020 р.	2022 р./ 2021 р.	2023 р./ 2022 р.	2024 р./ 2023 р.	2024 р./ 2021 р.
Виробництво одягу, крім хутряного	14.1	1,68	11,57	54,24	41,21	142,99
Виробництво зброї та боєприпасів	25.4	16,75	45,64	294,94	175,38	1484,02
Оброблення металів та нанесення покриття на метали; механічне оброблення металевих виробів	25.6	11,39	-19,93	102,10	73,92	181,43
Виробництво електронних компонентів і плат	26.1	30,70	-54,99	77,09	116,57	72,61
Виробництво обладнання зв'язку	26.3	24,44	-11,76	71,00	69,17	155,27
Виробництво інструментів і обладнання для вимірювання, дослідження та навігації	26.5	46,65	1,61	95,77	27,22	153,05
Виробництво автотранспортних засобів	29.1	11,72	0,14	85,04	37,64	155,05
Виробництво кузовів для автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	29.2	31,16	-1,86	88,24	52,70	182,11
Виробництво повітряних і космічних літальних апаратів, супутнього устаткування	30.3	-9,28	9,95	227,04	28,89	363,45
Виробництво військових транспортних засобів	30.4	27,79	-24,46	67,11	81,71	129,38

Джерело: розраховано за даними [8].

Упродовж 2022-2024 рр. частка виробництва зброї та боєприпасів у структурі виробництва готових металевих виробів зросла на 35,91 в. п. (до 41,56%). Саме виробництво готових металевих виробів у 2024 р. продемонструвало найвищі темпи приросту реалізованої продукції – 72,8%. Наслідком такої позитивної динаміки стало збільшення частки цього виробництва у структурі переробної промисловості до 3,9% (проти 1,8% у 2021 р.). У І кварталі 2025 р. виробництво готових металевих виробів наростило обсяги реалізованої продукції на 49,2% порівняно з аналогічним періодом минулого року.

Постійне зростання потреб ОПК стимулювало прискорений розвиток машинобудування, передусім виробництва інших транспортних засобів. Порівняно з 2021 р. обсяги реалізованої продукції цього виробництва збільшилися на 120,2%, а виробництва літальних апаратів – у понад 3,6 раза. Водночас зросла і техніко-економічна ефективність виробництва інших транспортних засобів: частка доданої вартості за витратами виробництва в обсязі виробленої продукції (товарів, послуг) цього виробництва у 2023 р. досягла 39,59% (проти 32,60% у 2021 р.).

Порівняно високі темпи зростання упродовж 2022-2024 рр. продемонстрували виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції і виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів: +108,7% і +75,3% відповідно. Обсяги реалізованої продукції окремих виробництв, які належать до двох названих груп, збільшилися від 1,3 раза до 1,8 раза. Підсумком такої динаміки стало збільшення у 2024 р. сумарної частки машинобудівних виробництв у структурі реалізованої промислової продукції до 7,8% (проти 5,7% у 2021 р.). У І кварталі 2025 р. позитивні тенденції збільшення виробництва продукції машинобудування

продовжилися і посилилися, а надто виробництва інших транспортних засобів, обсяги реалізованої продукції якого зросли на 95,2% порівняно з аналогічним періодом минулого року.

Необхідність забезпечення потреб оборони стимулювало активний розвиток в Україні легкої промисловості. Наприклад, обсяги реалізованої продукції текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів за період повномасштабної війни сумарно зросли на 67,4%, зокрема виробництва одягу – на 143%. За підсумками січня-березня 2025 р. виробництва легкої промисловості забезпечили 27,2% приросту реалізованої продукції.

Натомість найбільшого падіння внаслідок повномасштабної війни зазнала вітчизняна металургія, яка втратила понад 40% виробничих потужностей безпосередньо з виробництва сталі та частину коксохімічного виробництва. Скорочення обсягів реалізованої металургійної продукції за період 2022-2024 рр. на 52,5% призвело до зменшення частки цього базового сегмента у структурі української промисловості в понад два рази (до 7,5%). Водночас у металургії відбулось найбільше серед виробництв переробної промисловості скорочення кількості найманих працівників в еквіваленті повної зайнятості (-46,50% упродовж 2022-2023 рр.) і зниження продуктивності праці за цей період на 30,56%². Також у 3,2 рази зменшилась техніко-економічна ефективність цього сегмента промисловості – частка доданої вартості за витратами виробництва в обсязі виробленої продукції (товарів, послуг) металургії у 2023 р. скоротилась до 7,81%.

Негативна динаміка всіх названих показників стала прямим наслідком величезних утрат виробничих потужностей, розташованих у південно-східних регіонах. Наприклад, на повністю зруйновані ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат» і ПрАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь»» у 2021 р. сумарно припадало 19,95% реалізованої металургійної продукції в Україні. До великої війни майже 87% продукції металургійних виробництв сумарно виготовлялось у Дніпропетровській (35,85%), Донецькій (32,24%) і Запорізькій (18,61%) областях. У названих регіонах металургія була основним сегментом промисловості: у 2021 р. частка металургійної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції в Донецькій області становила 53,20%, у Запорізькій – 39,50%, а у Дніпропетровській – 34,20%. За підсумками 2023 р. на Запорізьку і Дніпропетровську області припало відповідно 25,29% і 61,14% обсягу вітчизняної металургії. Однак збільшення частки Дніпропетровської області у структурі реалізованої металургійної продукції України (попри зменшення обсягу реалізації цієї продукції в регіоні порівняно з 2021 р. на 37,27%) стало наслідком ще більшого падіння в Запорізькій області (-46,56%) і руйнування підприємств у Донецькій.

Металургія традиційно була найбільш орієнтованим на експорт сегментом національної економіки: у 2021 р. частка металургійної продукції, реалізованої за межі України, у загальному обсязі реалізації цієї продукції становила 63,2%. Відповідно, скорочення експорту продукції металургії упродовж 2022-2024 рр. сумарно на 70% (за зменшення загального обсягу реалізації на 52,5%) призвело до зниження рівня експортної орієнтованості металургійного виробництва на 23,3 в. п. – до 39,9%.

Порівняно з 2021 р. обсяг промислової продукції, реалізованої за межі України, загалом скоротився на 33,1%, а продукції переробної промисловості – на 30,1%. Водночас експортна орієнтованість промисловості, тобто частка продукції, реалізованої за межі країни, у загальному обсязі реалізації за вказаний період зменшилася на 9,8 в. п. (до 18,6%). У переробній промисловості таке зменшення становило 11,3 в. п. (до 26,5%). Найбільше орієнтованими на експорт сегментами

² Продуктивність праці розраховано як відношення обсягу виробленої продукції до кількості найманих працівників в еквіваленті повної зайнятості в суб'єктів господарювання.

української переробної промисловості у 2024 р. були виробництво меблів – 60,1% його продукції реалізовано за межі країни (проти 55,3% у 2021 р.) і виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів – 45,8% (проти 64,5%). Проте сумарна частка цих виробництв у загальному обсязі реалізованої промислової продукції є традиційно незначною – у 2024 р. вона становила лише 2,6% (проти 1,7% у 2021 р.).

Зараз найбільшим експортним потенціалом володіє харчова промисловість, виробництва якої у 2024 р. забезпечили 23,4% реалізації промислової продукції в Україні (проти 18,9% у 2021 р.) і досягли порівняно високих темпів приросту загального обсягу реалізованої продукції (+17,2%), а також продукції, реалізованої за межі країни (+33,2%). Вище значення останнього показника (збільшення експорту продукції) у 2024 р. продемонструвало лише виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – 98,3%.

Негативний вплив повномасштабної війни найбільшою мірою відобразився на інноваційній активності підприємств. Наприклад, упродовж 2022-2023 рр. витрати на інноваційну діяльність у промисловості скоротилися на 31,29% (у переробній промисловості – на 23,91%), а кількість інноваційно активних підприємств зменшилась майже на 22%. Скорочення обсягу реалізованої інноваційної продукції промисловості за аналізований період на 47,39% призвело до зменшення частки цієї продукції в загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) промислових підприємств до 0,51% (проти 0,93% у 2021 р. і 9,4% у 2000 р.). Натомість у переробній промисловості значення цього показника навіть дещо збільшилось – 0,96% проти 0,92%. Для порівняння: у Польщі його значення становить ~10%, а в Німеччині ~20%. Порівняно з 2021 р. частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств в Україні зменшилася на 0,68 в. п. у промисловості загалом і на 0,6 в. п. у переробці. У 2023 р. значення цих показників становили 8,92% і 9,90% відповідно.

Окрім структурних, велика війна спричинила значні просторові трансформації промислового сектору економіки України. Зокрема, частки традиційно індустріальних регіонів, таких як Донецька, Запорізька і Полтавська області, в обсязі реалізованої промислової продукції (порівняно з 2021 р.) зменшилися на 75,3% (-8,59 в. п.), 32,2% (-2,51 в. п.) і 36,5% (-2,43 в. п.) відповідно (рис. 1). Попри деякі втрати структурних позицій (-3,68 в. п.), Дніпропетровська область залишилася промисловим лідером з великим відривом від решти регіонів. Водночас 12 регіонів упродовж 2022-2023 рр. збільшили свої частки у структурі промисловості України. Найвище зростання обсягу реалізованої промислової продукції за цей період продемонстрували Чернівецька (+52,4%), Вінницька (+33,69%), Закарпатська (+33,65%), Львівська (+33,27%) і Київська (+29,04%) області. Підсумком такої динаміки стало зниження в 1,6 раза концентрації промислового потенціалу в Східному регіоні (якщо у 2021 р. на Донецьку, Дніпропетровську та Запорізьку області сумарно припадало 40,71%, то у 2023 р. – лише 25,93%) і поступове його переміщення в Центральний і Західний регіони.

Значною мірою описані трансформації просторової структури промислового виробництва в Україні спричинені фізичною релокацією потужностей відносно великої кількості підприємств з регіонів бойових дій та прилеглих до них територій. Упродовж першого року війни релокація здійснювалася переважно в західні області, проте сьогодні найбільшим попитом користується Київський регіон, на який припадає 30-40% усіх запитів щодо пошуку об'єктів промислової на складської нерухомості [9]. За ним ідуть Львівська, Закарпатська, Житомирська, Чернівецька, Івано-Франківська, Тернопільська, Вінницька, Хмельницька, Рівненська та Волинська області. Ще більшою мірою на результати оцінювання промислового потенціалу регіонів впливає зміна юридичної адреси реєстрації багатьох компаній. За даними Єдиного державного реєстру [10], упродовж 2024 р. 11 083 компанії (з них приблизно третина – промислові) змінили свою юридичну

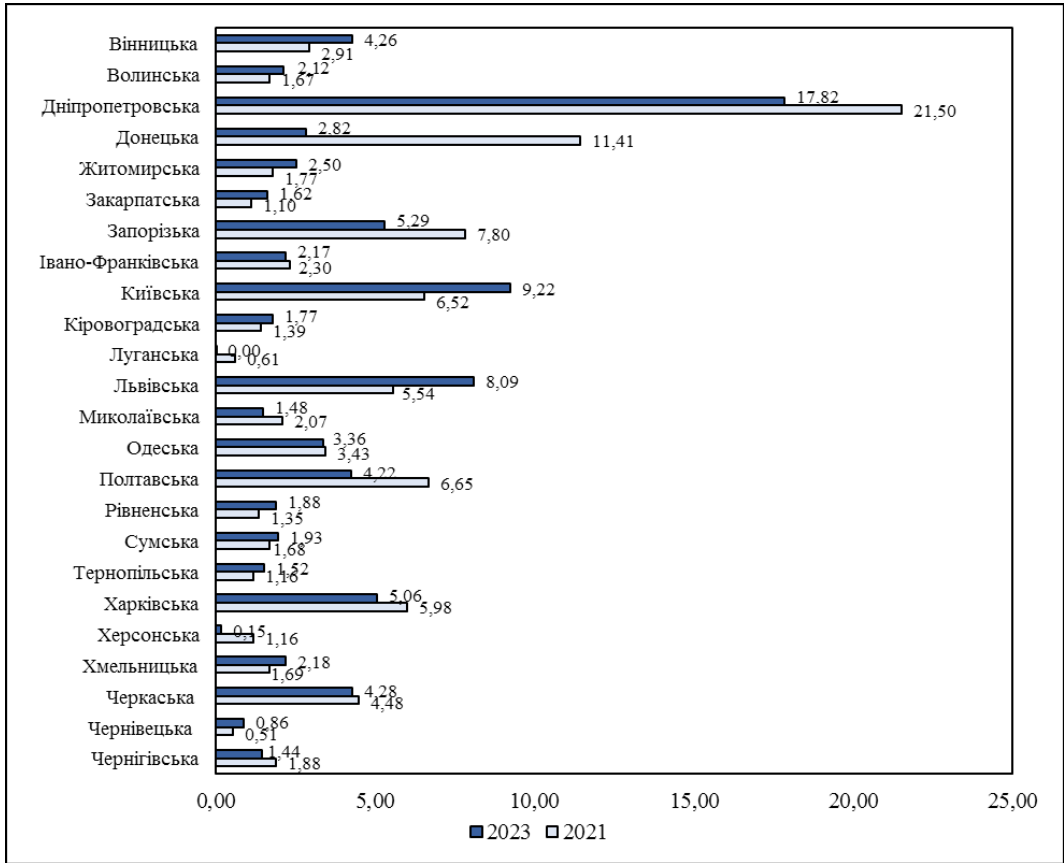

Рис. 1. Частка регіонів в обсязі реалізованої промислової продукції України, %
Джерело: розраховано за даними [8].

адресу в межах країни. Це на 18% менше порівняно з попереднім роком і на 25% менше, ніж до початку повномасштабного вторгнення.

Позитивним вектором просторової трансформації промисловості України є зростання частки переробки в доданій вартості (за витратами виробництва) в 11-ти регіонах (рис. 2). За підсумками 2023 р. у 12 регіонах (проти дев'яти у 2021 р.) значення цього показника перевищувало 20%. Переробна промисловість домінує (із часткою понад 30% у доданій вартості економіки) у Житомирській, Закарпатській, Запорізькій і Сумській областях. Варто наголосити, що до повномасштабної війни незаперечним лідером за часткою переробки в економіці (48,86%) була Донецька область.

Переробна промисловість відіграє провідну роль не лише в забезпеченні високотехнологічного інноваційного розвитку, але й соціально-економічного розвитку країни загалом, оскільки є одним з найбільших платників податків. За даними Державної податкової служби, у січні-квітні 2025 р. переробна промисловість забезпечила 17,2% загальних надходжень до зведеного бюджету України [11]. Зростання сягнуло 43,4% (або 34 млрд грн) порівняно з аналогічним періодом минулого року. Частка торгівлі в державному бюджеті теж становила 17,2%, але динаміка податкових надходжень від цього ВЕД була суттєво нижчою – 30,8% (або 26,3 млрд грн), хоча за підсумками 2024 р. частка торгівлі у ВВП України (11,81%) на 3,4 в. п. переважала частку переробної промисловості (8,41%).

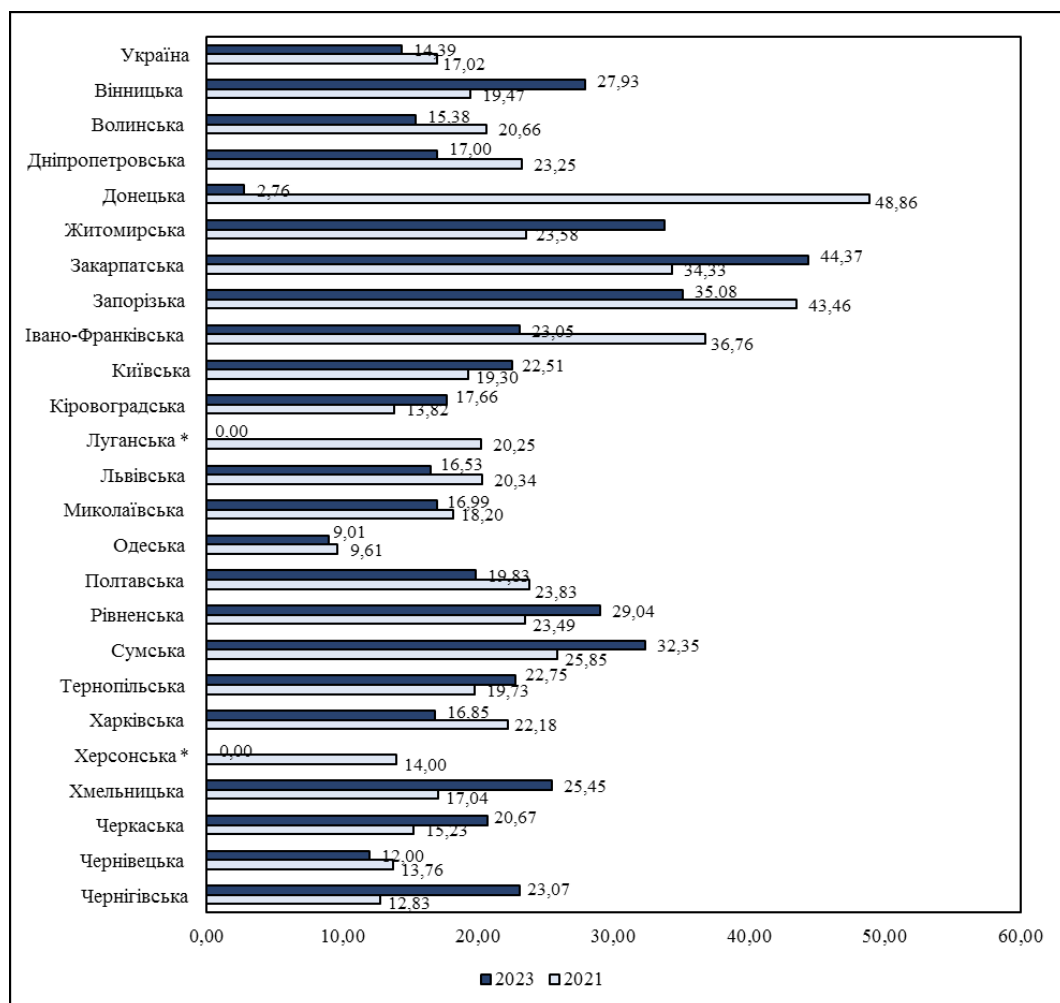

Рис. 2. Частка переробної промисловості в доданій вартості економіки регіону, %

Примітка. * – відсутні дані за 2023 р.

Джерело: розраховано за даними [8].

Однією з головних проблем функціонування переробних виробництв в умовах повномасштабної війни є нестача робочої сили. Наприклад, упродовж 2022-2023 рр. кількість найманих працівників (в еквіваленті повної зайнятості) у переробній промисловості в Україні зменшилася майже на 30%. Скорочення кадрів відбулося в усіх без винятку регіонах, але його інтенсивність корелювала з віддаленістю останніх від лінії фронту (рис. 3).

Попри значне скорочення персоналу, 13 регіонів збільшили обсяги реалізованої продукції переробної промисловості порівняно з 2021 р., а найбільше – Чернівецька (+69,48%), Закарпатська (+51,25%) і Житомирська (+45,71%) області. Закономірно, що в цих регіонах відбулося найвище зростання продуктивності праці: +125,02%; +85,87% і +86,13% відповідно.

У Дніпропетровській, Запорізькій, Миколаївській, Одеській і Харківській областях (як і в Україні загалом) темпи зниження реалізації продукції переробних виробництв були меншими за темпи зниження кількості найманих працівників у цьому сегменті промисловості. Водночас у Донецькій, Івано-Франківській, Полтавській і Чернігівській областях співвідношення між цими показниками

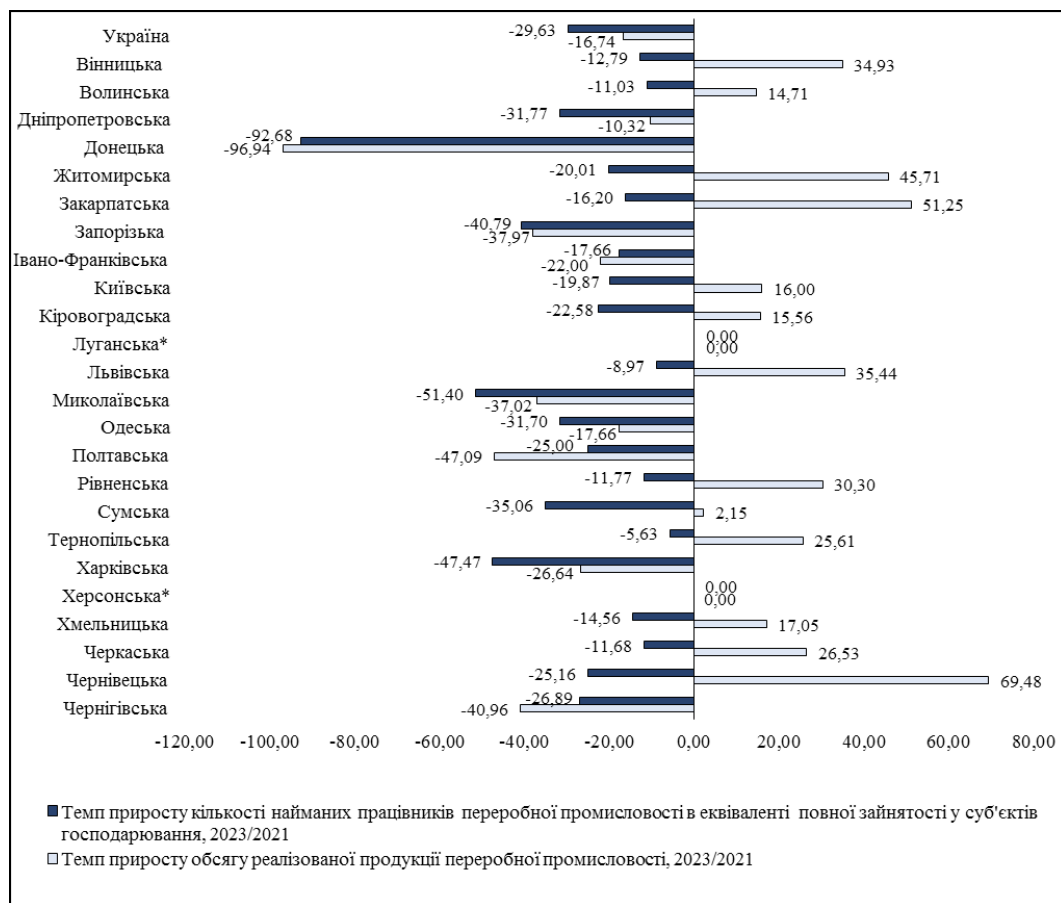

Рис. 3. Динаміка реалізованої продукції і зайнятості в переробній промисловості, %

Примітка.* – відсутні дані за 2023 р.

Джерело: розраховано за даними [8].

найкритичніші, тобто падіння обсягів реалізації перевищило падіння зайнятості. Як наслідок, упродовж 2022-2023 рр. рівень продуктивності праці в переробній промисловості названих областей (за винятком Чернігівської) знизився на 62,54%, 7,92% і 12% відповідно.

Найвищої продуктивності праці у 2023 р. досягли переробні виробництва Дніпропетровської (3443,93 тис. грн/ос.) і Київської (3184,77 тис. грн/ос.) областей. До повномасштабної війни незаперечним лідером за значенням цього показника і з великим відривом від решти регіонів була Донецька область (4370,64 тис. грн/ос.), у структурі переробної промисловості якої домінувала металургія. Для останньої характерна найбільша продуктивність праці серед переробних виробництв в Україні (4151,46 тис. грн/ос. у 2023 р. проти 5978,37 тис. грн/ос. у 2021 р.), що перевищувало середній показник у переробній промисловості у 2,94 і 1,52 раза відповідно.

Упродовж 2022-2024 рр. посилилася спеціалізація української переробки на виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – його частка в обсязі реалізованої продукції цього сегмента промисловості зросла до 39,05% (проти 30,89% у 2021 р.). Як і до повномасштабної війни, у 2023 р. назване виробництво домінувало (із часткою понад 30%) у переробній промисловості 18-ти регіонів. Водночас у Дніпропетровській і Запорізькій областях профільним

виробництвом залишається металургія (із часткою 37,63% і 45,70% відповідно), в Івано-Франківській – виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (33,17%), у Волинській – деревообробка (31,99%), а в Закарпатській – машинобудування (44,07% у 2021 р.). Отже, можна констатувати загалом низьку диверсифікованість структури української переробної промисловості в регіональному розрізі. Порівняно з 2021 р. лише в Дніпропетровській і Запорізькій областях знизилася концентрація домінантного виробництва – металургії, що безпосередньо пов'язано з падінням обсягів реалізованої продукції останнього.

Висновки. Попри понесені величезні прямі та непрямі втрати, тобто втрати активів і виручки від реалізації продукції (найбільші серед усіх секторів національної економіки), українська промисловість продовжує активно функціонувати й поступово відновлює довоєнні показники діяльності. Відновлення відбувається переважно шляхом збільшення обсягів виробництва продукції оборонного призначення. Постійне зростання потреб ОПК стимулювало прискорений розвиток виробництва готових металевих виробів (передусім виробництва зброї та боеприпасів), а також усіх сегментів машинобудування, з яких найбільше – виробництва інших транспортних засобів і виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів. Поглиблення стратегічної співпраці в галузі науково-дослідної діяльності між Україною і ЄС сприятиме поступовій інтеграції української оборонної промисловості в Європейську оборонну технологічну і промислову базу, а також у ринок оборонного обладнання ЄС. Отже, формується підґрунтя для оптимістичних прогнозів щодо структурної трансформації (у середньо – та довгостроковій перспективі) промислового сектору національної економіки в напрямі збільшення в ньому частки високотехнологічних виробництв, передусім машинобудування. Це дасть Україні змогу відновити та надалі збільшувати свій промисловий потенціал, зокрема оборонний, на новій технологічній основі.

Паралельно з машинобудуванням активно збільшують виробництво суміжні з ОПК сектори, зокрема виробництва харчової, легкої, деревообробної і фармацевтичної промисловості. Натомість проблеми функціонування металургії (сектору, який зазнав найбільших утрат унаслідок повномасштабної війни) поглиблюються на фоні постійного скорочення виробництва коксу та практичного зупинення видобутку коксівного вугілля в Україні. Безперечно, відновлення і подальший розвиток вітчизняних металургійних виробництв має відбуватися в традиційно «металургійних» регіонах, де видобувається відповідна сировина. Але водночас необхідно спрямовувати зусилля на подолання суттєвої структурно-просторової нерівномірності розміщення промислового потенціалу на території України, яка полягає в переважній сконцентрованості останнього у східних регіонах та окремих великих містах. Така нерівномірність призвела до непропорційно великого скорочення економічної активності та доходів бюджету країни порівняно із площею територій, де були розміщені виробничі потужності і на яких ведуться активні бойові дії. Як показали результати проведеного дослідження, в Україні вже намітилася тенденція до поступового вирівнювання концентрації промислового потенціалу в напрямі його переміщення в центральні й західні області. Певною мірою це спричинено релокацією підприємств із прифронтових регіонів, але переважно є наслідком зміщення полюсів ділової активності загалом у безпечніші регіони. Така тенденція буде посилюватися, як мінімум, до завершення повномасштабної війни.

Окрім просторових, в Україні необхідно долати і структурні диспропорції промисловості. Наприклад, низька диверсифікованість виробництва, переважання у випуску вузького асортименту промислової продукції проміжного споживання низького ступеня перероблення створює такі ж негативні ефекти для економіки, як і надмірна просторова концентрація виробничих потужностей.

Подальші авторські дослідження будуть присвячені науковому обґрунтуванню напрямів капіталовкладень у розвиток переробних виробництв в Україні для подолання названих диспропорцій.

Список використаних джерел

1. Кіндзерський Я. Повоєнне відновлення промисловості України: виклики та особливості політики. *Економічний аналіз*: зб. наук. пр. 2022. Т. 32. № 2. С. 101-117. DOI: <https://doi.org/10.35774/econ2022.02.101>
2. Збаразька О. Л. Промисловість України у світовому «ландшафті»: тенденції в контексті завдань довгострокового розвитку. *Економіка промисловості*. 2022. № 2(98). С. 5-24. DOI: <https://doi.org/10.15407/econindustry2022.02.005>
3. Солдак М. О. Система випереджальних індикаторів розвитку національної промисловості: концептуальний підхід. *Економіка промисловості*. 2022. № 3(99). С. 72-91. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2022.03.072>
4. Миценко В. І. Перспективи залучення промисловості України у глобальні ланцюги доданої вартості та їх вплив на економічне зростання. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 3(69). С. 31-35. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3\(69\)-31-35](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3(69)-31-35)
5. Охтен О. О., Дасів А. Ф. Базовий сценарій довгострокового розвитку національної промисловості до 2035 року. *Економіка промисловості*. 2023. № 1. С. 56-68. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2023.01.056>
6. Ішук С. О., Созанський Л. Й. Оптимізація структури переробної промисловості України за критеріями підвищення технологічності виробництв і зниження їх імпортозалежності. *Економіка промисловості*. 2024. № 1. С. 16-38. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2024.01.016>
7. Ukraine – Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4): February 2022 – December 2024. *World Bank Group: Website*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1596/42908> URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099022025114040022>
8. *Державна служба статистики України*: сайт. 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
9. Релокація підприємств в Україні в період війни: куди рухається бізнес. *Invventure*: сайт. 30.09.2024. URL: <https://invventure.com.ua/uk/analytics/articles/relokaciya-predpriyatij-v-ukraine-v-period-voyny:-kudavdigaetsya-biznes>
10. Понад 11 тис. компаній змінили адресу реєстрації у 2024 році. *Опендатабот*: сайт. 10.02.2025. URL: <https://opendatobot.ua/analytics/business-migration-2024>
11. Промисловість і торгівля забезпечили третину надходжень до бюджету України. *Комерсант*: сайт. 27.05.2025. URL: <https://www.komersant.info/promyslovist-i-torhivlia-zabezpechyly-tretynu-nadkhodzen-do-biudzhetu-ukrainy>

References

1. Kindzersky, Ya. (2022). Povoyenne vidnovlennya promyslovosti Ukrayiny: vyklyky ta osoblyvosti polityky [Post-war recovery of Ukraine's industry: challenges and features of policy]. In *Ekonomicznyy analiz* [Economic Analysis]: Vol. 32(2) (pp. 101-117). DOI: <https://doi.org/10.35774/econ2022.02.101> [in Ukrainian].
2. Zbarazka, O. L. (2022). Promyslovist' Ukrayiny u svitovomu «landshafti»: tendentsiyi v konteksti zavdan' dovhostrokovoho rozvytku [Ukrainian industry in the world «landscape»: trends in the context of long-term development objectives]. *Ekonomika promyslovosti – Economy of Industry*, 2(98), 5-24. DOI: <https://doi.org/10.15407/econindustry2022.02.005> [in Ukrainian].
3. Soldak, M. O. (2022). Systema vyperedzhal'nykh indykatoriv rozvytku natsional'noyi promyslovosti: kontseptual'nyy pidkhid [The system of leading indicators of the development of national industry: a conceptual approach]. *Ekonomika promyslovosti – Economy of Industry*, 3(99), 72-91. DOI: <https://doi.org/10.15407/econindustry2022.03.072> [in Ukrainian].
4. Mytsenko, V. I. (2022). Perspektyvy zaluchennya promyslovosti Ukrayiny u hlobal'ni lantsyuhy dodanoyi vartysty ta yikh vplyv na ekonomichne zrostannya [Prospects for the Involvement of Ukrainian Industry in Global Value Added Chains and their Impact on Economic Growth]. *Ekonomicznyy visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3(69), 31-35. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3\(69\)-31-35](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3(69)-31-35) [in Ukrainian].
5. Okhten, O. O., & Dasiv, A. F. (2023). Bazovyy stsenariy dovhostrokovoho rozvytku natsional'noyi promyslovosti do 2035 roku [Baseline scenario for the long-term development of the national industry until 2035]. *Ekonomika promyslovosti – Economy of Industry*, 1, 56-68. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2023.01.056> [in Ukrainian].
6. Ishchuk, S. O., & Sozansky, L. Yo. (2024). Optymizatsiya struktury pererobnoyi promyslovosti Ukrayiny za kryteriyamy pidvyshchennya tekhnolohichnosti vyrobnytstv i znyzhennya yikh importozalezhnosti [Optimization of the structure of the manufacturing industry of Ukraine according to the criteria of increasing the technology level of manufacturing operations and reducing their import dependence]. *Ekonomika*

- promyslovosti – Economy of Industry*, 1, 16-38. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2024.01.016> [in Ukrainian].
7. Ukraine – Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4): February 2022 – December 2024 (2025). *World Bank Group*: Website. DOI: <https://doi.org/10.1596/42908> Retrieved from <http://documents.worldbank.org/curated/en/099022025114040022>
 8. *State Statistics Service of Ukraine*: Website (2024). Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
 9. Relokatsiya pidpryemstv v Ukrayini v period vyiny: kudy rukhayetsya biznes [Relocation of enterprises in Ukraine during the war: where business is heading] (2024, Sep 30). *Inventure*: Website. Retrieved from <https://inventure.com.ua/uk/analytics/articles/relokaciya-predpriyatij-v-ukraine-v-period-vojny-kuda-dvigaetsya-biznes> [in Ukrainian].
 10. Ponad 11 tys. kompaniy zminyly adresu reyestratsiyi u 2024 rotsi [Over 11,000 companies changed their registration address in 2024] (2025, Feb 10). *Opendatobot*: Website. Retrieved from <https://opendatobot.ua/analytics/business-migration-2024> [in Ukrainian].
 11. Promyslovist' i torhivlya zabezpechyly tretynu nadkhodzen' do byudzhetu Ukrayiny [Industry and trade provided a third of Ukraine's budget revenues] (2025, May 27). *Komersant*: Website. Retrieved from <https://www.komersant.info/promyslovist-i-torhivlya-zabezpechyly-tretynu-nadkhodzen-do-byudzhetu-ukrainy> [in Ukrainian].

Ishchuk S. O. Trends in the development of Ukraine's industrial sector: a regional dimension

Despite immense losses incurred (over USD 150 billion) due to Russian armed aggression, industry remains a fundamental sector of the national economy, accounting for 17.34% of Ukraine's GDP in 2024 (compared to 20.39% in 2021). Accordingly, the study aims to assess the trends of structural and spatial changes in the industrial sector of Ukraine's regions amid the full-scale war. The article analyzes the development dynamics of domestic industry during 2022-2024 and in Q1 2025. Attention is focused on industries related to ensuring the functioning of the defense-industrial complex and which are among the TOP-10 in terms of the growth rate of sold production volume. Vectors of transformation in the structure of the manufacturing industry have been established, specifically an increase in the share of machine building and, conversely, a significant reduction in the share of metallurgy. A comparative assessment of changes in the export orientation level of manufacturing industries, as well as the innovation activity of industrial enterprises, was conducted. The directions of spatial transformation of Ukraine's industry are diagnosed based on the results of calculating the regions' share in the structure of sold industrial products and the share of processing in the added value of their economies. The relationship between the dynamics of sold products and employment dynamics in the manufacturing industry of Ukraine's regions has been verified. The level of labor productivity (as the ratio between the volume of produced goods and the number of hired employees in full-time equivalent at economic entities) is determined across manufacturing industries and regions. In conclusion, a tendency towards gradual equalization of industrial potential concentration is revealed, moving towards central and western regions, which is partly caused by the relocation of enterprises from frontline regions, but is primarily a consequence of the general shift of business activity poles to safer regions.

Keywords: industry, volume of sold products, manufacturing industries, regions, dynamics, structure, employment, labor productivity.

Іщук Світлана Олексіївна – доктор економічних наук, професор, завідувач відділу проблем реального сектору економіки регіонів ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» (e-mail: iso.ird@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3698-9039>).

Ishchuk Svitlana Oleksiyivna – Dr.Sci. (Econ.), Prof., Head of the Department of problems of real sector of economy of regions of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Статтю підготовлено в межах виконання відомчої теми «Моделі оптимізації взаємодії секторів економіки в умовах нестабільності розвитку» (ДР № 0123U100385).

Надійшло 04.07.2025 р.